

Forord

Fælles for artiklerne i dette nummer er at de handler om litteratur, d.v.s. skønlitteratur. En sektion handler om litteraturens formidling, en anden sektion om digitaliseringen af litteraturen og nye litteraturformer i den forbindelse.

Litteraturformidling er et bredt begreb som det ikke er helt let at få hold på. Den finder sted i flere institutionelle sammenhænge, bl.a. som litteraturpædagogik og som kulturjournalistik, områder som kun sporadisk berøres her. Når det kan være relevant at tage begrebet op for et tidsskrift som Biblioteksarbejde, skyldes det at netop bibliotekerne traditionelt har stået stærkt i formidlingen af skønlitteraturen, og at internettet som medie netop i disse år udvikler helt nye muligheder for denne formidling.

Det sidste fremgår tydeligt af koordinator Susanne Gilling og projektleder Bettina Graabechs artikel *Kreativ bogføling – fra visionært fællesskab til fælles vision* hvor de gennemgår initiativer som det litterære netmagasin BogWeb, ForfatterNet, Epoke, RomanNet, Andreas' Kommode og andre litteratur-sites som er udviklet i bibliotekssektoren. Der er tale om projekter som har betydet meget, både for bibliotekarernes kvalificering til at anvende det nye medie og for bibliotekernes litteraturformidling i det hele taget. Forfatterne udtrykker håb om at projektarbejdets kvaliteter

og pionerånd flytter med over i udviklingen af bibliotekernes nye fælles litteratursite, der netop er ved at blive sat på skinner dette år. Forfatterne er begge bibliotekarer og ansat ved Århus Kommunes biblioteker, og begge har gennem de sidste år været med i frontlinjen når det gjaldt bibliotekernes elektroniske litteraturformidling. Bettina Graabech er som gæsteredaktør medredaktør af nærværende temanummer.

Kulturformidling, og herunder litteraturformidling, er i de sidste år blevet et rigtigt plusord, men begrebet finder ingen teoretisk behandling, konstaterer Niels D. Lund i temanummerets første og længste artikel, *Litteraturformidlingens betingelser*. Lund – der er lektor ved Institut for kultur og medier ved Danmarks Biblioteksskole - sporer begrebets historiske rødder, og giver et rids over litteraturformidlingens aktører gennem 1900-tallet. Det er et rids der ligger i forlængelse af hans Ph.D. afhandling fra 1999: *Mellem folk og fagfolk. Den litteraturfaglige litteratur og folkeoplysningen i Danmark ca. 1895-1960*.

Artiklen påpeger også, at gennem de sidste 20 år har litteraturformidlingens vilkår skiftet dramatisk. Der har været voksende opmærksomhed omkring litteratur-politikken, men mindre omkring formidlingen til den almindelige læser. Betænkninger er blevet skrevet, Statens Littera-

turråd er blevet oprettet. Samtidig er litteraturformidling blevet stadig mere akademiseret, på godt og ondt.

Niels D. Lund peger på et stort forskningsprojekt om historieformidling på Roskilde Universitetscenter, og henter inspiration her i begreberne om forskellige *formidlingsrum*. Opmærksomheden på formidlingsrummet tvinger fokus hen på modtagerperspektivet. Hvem er det egentlig der skal formidles til og af hvem? Er det *faget* litteratur der skal formidles eller er det litteraturen? Niels D. Lund overvejer formidlingens placering i forhold til marked, stat og civilsamfund, og argumenterer for at interessen bør samle sig om litteraturformidlingen i civilsamfundet. Det er her de kulturelle konflikter og forskelle udspiller sig. Det er her litteraturen betyder noget og betyder noget forskelligt.

En af de litteraturforskere der har arbejdet med praktisk litteraturformidling er John Chr. Jørgensen, lektor på Institut for nordisk filologi ved Københavns Universitet. Med afsæt i sit arbejde som hovedredaktør under det store projekt *Dansk Forfatterleksikon* (til udgivelse på forlaget Rosinante) skriver han her en artikel om det leksikalske forfatterportræt. At presse en akademisk afhandling ned i den korte leksikalske forfatterprofil kræver æstetiske overvejelser, hævder Jørgensen. Der er tale om et stykke kunsthåndværk der samtidig må tilgodesee alle de akademiske dyder som pålidelighed og sandhed.

I Jørgensens artikel kommer vi ind i det skønlitterære forfatterleksikons værksted. Med konkrete eksempler illustreres standarder og skribentvejledning, samtidig med at vi som kommende læsere får indtryk af det krav til fremstillingsmæssig og sproglig præcision som stilles. På ganske få linjer skal artiklernes forfattere på en læsevenlig måde nedfælde et tæt væv af informationer om forfatteren, hans værker, påvirkninger, litteraturhistorisk placering m.m.

Spørgsmålet om formidling af den litterære kulturarv har historisk spillet den store rolle i spørgsmålet om bibliotekernes litteraturformidling. I dette temanummer spiller spørgsmålet en mere tilbagetrukket og indirekte rolle, men behandles i

Helene Høyrups artikel i relation til børnelitteraturen. Helene Høyrup er lektor ved Institut for kultur og medier ved Danmarks Biblioteksskole.

Den børnelitterære klassiker kan have samme grad af kompleksitet som den voksenlitterære, hævder Høyrup. Det er en kompleksitet der bl.a. giver sig udslag i en udfordrende spænding mellem identifikation og distance, mellem et barnligt og et voksent fortællelag. Høyrup beklager at man i dansk forskning kun i ringe grad dækker den børnelitterære kanons æstetiske og kulturelle implikationer. Med Louisa M. Alcotts romanserie *Pigebørn* som eksempel illustreres hvorledes børneklassikeren italesætter kulturprocessen og de ambivalente følelser den afføder.

Artiklerne af Niels D. Lund, John Chr. Jørgensen, Helene Høyrup, Susanne Gilling og Bettina Graa-bech udgør første sektion om litteraturformidling. Næste sektion handler på forskellig vis om litteraturens digitalisering.

Artiklen *E-bogen og bibliotekernes litteraturformidling* er skrevet af Esben Fjord, der er bibliotekar ved Århus Kommunes biblioteker og involveret i Hovedbibliotekets forsøg med udlån af e-bøger. Fjords erfaring er at e-bogen indeholder en række fremtidige muligheder, men at fænomenet endnu er for uudviklet. Det gælder læserenhedernes teknologi, det gælder den endnu besværlige opkobling til internettet, det gælder e-bøgernes indtil videre irrelevante indhold m.v. Men Esben Fjord argumenterer også for at e-bogen kan blive en væsentlig medspiller i bibliotekernes fremtidige formidling. Bl.a. vil bibliotekaren ud fra en given lånerprofil og givne lånerbehov kunne levere e-tekstsamlinger tilpasset den enkelte låner og lagt ind i en e-bogslæser som låneren kan få med hjem.

E-teksterne eksisterer både som tekster i en e-bogslæser og som tekster på nettet. Mette Strømfeldt – der er lektorvikar ved Institut for kultur og medier ved Danmarks Biblioteksskole - skriver i *Brudstykker af det litterære på nettet* om det sidste. En af e-bogslæserne kalder sig Glassbook Reader, og med en metafor herfra skriver Strømfeldt om klassikerne i 'glasbure': e-bogslæseren er et stærkt begrænset medie der slet ikke kan udnytte de

avancerede teknologiske muligheder som eksisterer på nettet. Ironisk – skriver Strømfeldt – da netop mange af de gamle klassiske forfattere hørte til deres tids fremtrædende litterære 'teknologer'.

Med afsæt i eksempler på klassikere skriver Strømfeldt om nye former for litteratur på nettet, former som hun samler under overskrifterne 'netbegivenheder', 'e-mailromaner' og 'kunstskrift'. Med en grundig præsentation af en række eksempler illustrerer artiklen at litteraturbegrebet meget vel kan være under ombrydning i disse år. Og samtidig demonstrerer Strømfeldt hvordan f.eks. netbegivenheden ligger i forlængelse af tidligere tiders eksempler på humbug og 'hoax' som "operationel æstetik". Eller hvordan e-mailromanen ligger i forlængelse af den traditionelle brevroman.

Også Pia Vighs afsluttende artikel, *Distraktioner og digital litteratur*, handler om den nye, digitale

litteratur på nettet. Pia Vigh er projektleder på KulturNet Danmark, hvor konceptet Art on Demand er blevet afprøvet som skabelsen af et stykke litteratur i tæt interaktion med en læser. På KulturNet Danmark var det forfatteren Jens Blendstrup der sammen med en læser som medforfatter skabte en novelle. Pia Vigh beskriver også andre eksempler på denne og lignende former for digital, interaktiv litteratur.

Som det er fremgået, kommer artiklernes forfattere mange steder fra. Det afspejler sig i en meget forskellig sproglig og stilmæssig tilgang til stoffet. Redaktionen har ikke set det som sin opgave at opfordre til stilmæssig ensartethed. Det lidt brogede billede kan ses som udtryk for at litteraturformidling og overvejelser over litteraturens udvikling finder sted på mange måder.